

Gränsförsvaret i Norr och Gränsförsvarsmuseum

1 JÄGARMUSEET KIRUNA

2 VICTORIAFORTET VUOLLERIM

4 MUSEET KALIXLINJEN NORR KALIX

5 FLYGMUSEET I KALLAX LULEÅ

6 JÄMTLANDS FÖRSVARSMUSEUM OPTAND/ÖSTERSUND

8

9 BRIGADMUSEET KARLSTAD

14 FÄSTNINGSMUSEUM KARLSBORG

15 GARNISONSMUSEET SKÖVDE

16 AEROSEUM GÖTEBORG

17 MARITIMAN GÖTEBORG

20 MILITÄR & LUFTVÄRNSMUSEET HALMSTAD

22 ARTILLERIMUSEET KRISTINA

I serien om vårt militärhistoriska arv, SMHA, besöker vi i del 29 Gränsförsvarsmuseet.

Text: Björn Lundquist.

Textförfattaren är överste av 1:a graden och har bland annat varit chef för I 22/Fo 66, fördelningschef för Norra arméfördelningen och chef för Operationsledningen vid milostab ÖN.

Den 9 april 1940 påbörjade tyska trupper angreppet mot Norge – Operation Weserübung. Angreppet skedde på nio platser, varvid Narvik var den nordligaste.

Den svenska gränsen mot Norge var i det närmaste obevakad och oförsvarad. Beredskapen vid den östra landgränsen mot Finland hade under det Finska vinterkriget

varit hög, men efter vapenstillståndet den 13 mars 1940 mellan Finland och Sovjetunionen, var i början på april de svenska trupperna under hemförlovning eller i förberedelser för hemförlovning. Längst i norr fanns endast en bevakningsbataljon i Gällivare och landstormstrupp, som bevakade järnvägsbroarna på Malmbanan

Foto: Sven Hörnell

Tysk soldat i Narvik 9 april.

Foto: Sven Hörnell

Skidlöparbataljonen ankomst till Abisko 10 april.

Foto: Sven Hörnell

Pansartåget Kiruna i Vassijaur.

mellan Kiruna och Riksgränsen. Luftbevakning fanns också på ett fåtal platser. Skidlöparbataljonen ur I 19 (Norrbottens regemente) hade den 5 april fått ordern att omgruppera från Juoksengi (vid finska gränsen) till Abisko, men var 9 april ännu inte på plats.

Chefen för II. Armékåren, generalen Gösta Nygren, beslöt under förmiddagen den 9 april, när han hade fått rapporter om angreppet mot Narvik, att omgruppera minst ett

kompani ur bevakningsbataljonen till Riksgränsen. Skidlöparbataljonen anlände den 10 april medelst tåg till Abisko.

Bevakning och försvar av den västra landgränsen mot Norge, inför ett eventuellt tyskt angrepp, inrättades. Beredskapen upprätthölls sedan hela kriget.

Som en följd av försvarsbeslutet 1942 omorganiserades skidlöparbataljonen till en jägarbataljon och det beslöts vidare att ett arméförband

permanent skulle grupperas i Kiruna, varför ett kasernområde började byggas. Den 14 juni 1945 togs de nya kasernerna i Kiruna i bruk och den 1 juli organiserades Arméns jägarskola för "utbildning av befäl och soldater i vinter- och jägartjänst".

Den 1 juli 1975 sammanslogs den också i Kiruna grupperade försvarsområdesstaben (Fo 66) med Arméns jägarskola till försvarsområdesregementet Lapplands jägarregemente (I 22/Fo 66). »»

Foto: Sven Hörnell

Skidlöpare vid skansen Kaisepakte.

Foto: Sven Hörnell

Jägarbataljonens ankomst i juni 1945.

Foto: Sven Hörnell

Kasernområdet på 1940-talet.

Foto: Björn Lundquist

Jägare med fanan, årlig toppbestigning av Kebnekaise.

Utvecklingen av gränsförsvaret inom Kiruna försvarsområde under perioden 1960-1990, inte minst som en följd av den nya mellanriksvägen mellan Kiruna och Narvik, var mycket påtaglig. Mobiliseringsan-

svaret omfattade i början av 1990-talet cirka 25 000 man.

Försvarsområdesbefälhavaren med stab skulle kunna leda tre gränsregementsstridsgrupper och en försvarsområdesstridsgrupp med en sammanlagd förbandsmassa motsvarande nästan tre brigader och därtill ta befälet över en norrlandsbrigad grupperad inom området. Mer än 100 vägbankar och alla större broar var förberedda för förstöring och sprängmedel jämte minor fanns i närliggande kassuner.

Vi var duktiga på fördröjnings- och jägarstrid!

Den största försvarsmaktsövningen sedan andra världskriget, Nordavind, genomfördes 1991 i området norr och öster om Gällivare med över 25 000 soldater.

2000-06-30 lades regementet ned

och avvecklades. I samband med förberedelserna inför regementets avveckling beslöts att historien om beredskapen under andra världskriget och försvarsförberedelserna under det Kalla kriget måste bevaras och synliggöras. "Museet Lapplands jägare" blev färdigställt och invigdes hösten 2002 inom det forna kasernområdet.

År 2005 tillsattes en statlig utredning med titeln "Försvar i förvar", som hade i uppgift att hitta ett sätt att bevara och förvalta Sveriges militärhistoriska arv från kalla krigets dagar (1945-1989).

Resultatet av utredningen blev bland annat att "Museet Lapplands jägare" skulle ingå i det nätverk av museer som kom att bilda "Sveriges Militärhistoriska Arv" (SMHA). Kamratföreningen Lapplands jägare,

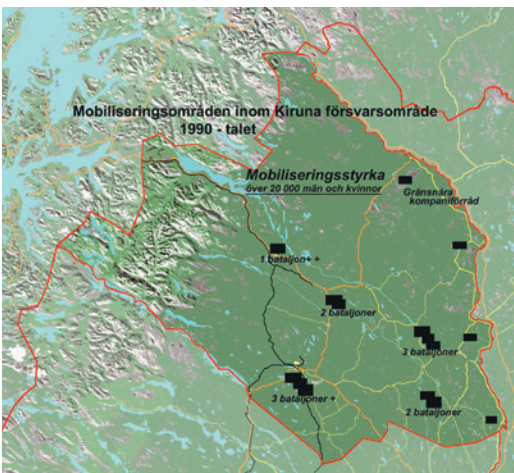

Foto: Björn Lundquist

Mobilisering Fo 66 1990-talet.

Foto: Björn Lundquist

Vägbankssprängning.

Foto: Björn Lundquist

Jägare och prickskytt.

Foto: Björn Lundquist

Nordanvind 1991 Bataljon avlastar i Svappavaara.

Foto: Björn Lundquist

Museet klart 2002.

Foto: Björn Lundquist

Krigsförberedelser, Om kriget hade kommit.

som ansvarade och drev museet, konstaterade ganska omedelbar att de nya ekonomiska förutsättningarna inte skulle medge en fortsatt drift av museet. Vid ett årsmöte beslöts att museiverksamheten inte kunde fullföljas.

Olika räddningsförsök blev dessvärre fruktlösa. Så småningom visade sig föreståndaren för STF turiststation i Abisko vara intres-

serad och en mecenat var villiga att bidra med pengar till utbyggnad av ett tidigare Rallarmuseum. Försvarsmuseum i Boden var berett att medverka till utformning av utställningen. Nu fanns ett nytt koncept och beslut kunde fattas om spridning av föremålen. Somligt överfördes till Boden och vissa föremål lämnades till Lapplandsjägargruppen. Kamratföreningen återfick sina tillhörigheter.

I september 2009 invigdes det lilla gränsförsvarmuseet i Abisko.

Där återgavs dock nästan inget av verksamheten vid Lapplands jägarregemente och inom Kiruna försvarsområde under det Kalla kriget till följd av utrymmesbrist. En vidare avsedd påbyggnad av lokalerna stötte på många problem, varför till slut Försvarsmuseum i Boden och kamratföreningen lanserade förslaget om en ”skyltutställning” i anslutning till befintlig byggnad. Förslaget godkändes, utställningen producerades och kunde invigas sommaren 2018 och i det läget befinner sig nu museet.

Museet är beläget 300 m väster STF fjällstation i Abisko vid Abiskojäkka kanjon och norr väg E10. I byggnaden finns även ett litet Rallarmuseum om bygget av järnvägen mellan Kiruna och Narvik under åren 1899-1902.

Skyltutställningen är alltid tillgänglig. Information om byggnadens öppethållande får besökare i receptionen på STF fjällstation. ■

Foto: Björn Lundquist

Klart för nyinvigning i Abisko 2018.

Foto: Björn Lundquist

Gränsförsvarmuseum invigs i Abisko 2009.

Öppettider, information m m

Läs mer på
www.smha.se/museer/gransforsvarsmuseum-abisko/
www.abiskomuseum.se

Kontakta oss
Telefon: STF Abisko: 0980-40200
E-post: info@forsvarsmuseum.se

Öppettider
23 juni – 30 augusti

Visningar:
Onsdag 13:00 – 16:30
Fredag 09:30 – 13:00

För övriga tider och besök på egen hand ring STF Abisko 0980-40200.